

NATUURLIJKE NIEUWSGIERIGHEID STIMULEREN LEREN IN EN OVER DE NATUUR VANUIT BELEVING

Het groene schoolplein is niet meer weg te denken uit onderwijsland. De laatste jaren is een natuurlijke herinrichting van het schoolterrein voor veel scholen mogelijk geworden door subsidies vanuit de gemeente. Maar hoe uitdagend een groen schoolplein er voor de kinderen ook uit ziet, niet alle leraren voelen zich er op hun gemak. Ze overzien situaties op zo'n natuurlijk plein niet altijd goed; en die beestjes waar de kinderen mee aan komen zetten, zijn soms ook maar eng. Laarzen aantrekken, zand vegen, kleren verwisselen na weer in de plassen te hebben gebanjerd; het kost tijd en energie. Herkenbaar? Toch weten we allemaal hoe waardevol deze manier van buiten spelen voor kinderen is, wanneer ze vrolijk en met rode wangen de groep weer binnenkomen. Wat is dan die meerwaarde van een groen schoolplein voor de leraar?



Een onderzoekende houding begint met een gezonde dosis nieuwsgierigheid. Dit geldt voor jonge kinderen, maar ook voor onszelf als onderwijsprofessionals. In het curriculum op Hogeschool KPZ wordt bij het vak natuuronderwijs veel aandacht besteed aan een nieuwsgierige houding. De module buitenonderwijs in leerjaar 2 is hiervan een goed voorbeeld. Deze module start met de vraag: Wat is in jouw herinnering de fijnste speelplek buiten? Dan worden persoonlijke verhalen gedeeld over het kind zijn, nieuwsgierigheid, het spelen in de natuur en de overeenkomsten met het leven van kinderen nu. De bewustwording van eigen waardevolle natuurervaringen is belangrijk om ook als leraar met een nieuwsgierige houding de kennis over de natuur over te kunnen brengen. Ook voor studenten kunnen deze gesprekken een belangrijke bron van motivatie zijn.

ONZEKERHEID

Het stimuleren van de natuurbeleving bij studenten Leraar Basisonderwijs is belangrijk, zodat ook zij de betrokkenheid en verbondenheid met de natuur blijven voelen. Aankomende leraren moeten geen angst hebben voor natuur, enge beesten of giftige planten. Wat we vaak zien is dat onzekerheid ook een grote rol speelt in het aanbieden van natuuronderwijs; leraren zijn ervan overtuigd te

Onderzoekers aan de Universiteit van Nebraska-Lincoln lieten kinderen van vier tot acht jaar twintig minuten door een park wandelen en vergeleken daarna hun leerprestaties met die van kinderen die even lang hadden gelopen, maar dan door straten. Ze hadden aanzienlijk meer aandacht en ook hun werkgeheugen werkte stabielere waardoor ze beter konden leren (Schutte, et al (2015).

weinig te weten om goed natuuronderwijs te kunnen geven. Maar starten bij je eigen nieuwsgierigheid kan je helpen je eigen onzekerheid te overwinnen en juist met de kinderen op onderzoek te gaan in de natuur. Of de natuur in de klas te halen. En is het dan nodig om hiervoor dure leskisten aan te schaffen? Nee. Nog te vaak kom ik op scholen waar mooie leskisten zijn aangeschaft met materialen voor buitenonderwijs, maar toch staan deze leskisten ongebruikt in een hoek. Het ontbreekt vaak niet aan materiaal, maar aan passie voor goed natuuronderwijs.

Onlangs las ik een inspirerend artikel van Paul Chauvigny de Blot, hoogleraar Business Spiritualiteit. Hij stelt dat je in je werk te maken hebt met twee niveaus: het niveau van doen, waar deskundigheid en kennis belangrijk is, en het niveau van het zijn, waar het om bezieling en idealen gaat. Met alleen maar kennis raak je opgebrand en met te veel bezieling word je zweverig. Waar deze twee goed in evenwicht zijn, is er sprake van welbevinden. Om dit welbevinden te bereiken zijn er aspecten die ook in het onderwijs goed in evenwicht moeten zijn om je taak met veel plezier te kunnen volhouden. Naast passie (bezieling) en kennis gaat het daarbij om goede samenwerking (Chauvigny de Blot, 2007).

Onze studenten proberen we bij het vak natuuronderwijs in het eerste studiejaar vooral bewustwording mee te geven over de eigen natuurlijke nieuwsgierigheid en passie voor natuur; wat spreekt je aan of wat inspireert je? Ik zie natuur als een bron vol verwondermomenten die als startpunt gebruikt kunnen worden om kennis over te dragen. Het is de kunst om die verwondering over de natuur bij jezelf te blijven aanwakkeren, zodat de leerlingen het belang van de kennisoverdracht ook echt kunnen voelen.

Onderzoek in Noorwegen toont aan dat kinderen van vijf tot zeven jaar flink vooruitgaan in hun motorische ontwikkeling als ze een jaar lang elke schooldag in het bos mogen spelen. Na een jaar maakten de kinderen bijvoorbeeld nauwelijks meer wankelingen tijdens een balanceertest waarbij ze 30 seconden op één been moeten staan, terwijl een controlegroep die op het schoolplein bleef spelen, vaker dan drie keer wankelde (Fjørtoft, 2004).

KRACHT VAN DE EENVOUD

Wat kunnen kinderen vinden aan 'verborgen schatten' op een groen schoolplein? Hoe worden de kinderen uitgedaagd op het schoolplein? Vragen die een schoolteam zich mag stellen bij het (her)inrichten van de schoolomgeving. Het is belangrijk om ook te beseffen dat 'ruw materiaal' vele mogelijkheden kan bieden in tegenstelling tot de vele gestandaardiseerde en kant-en-klare materialen waarmee kinderen vaak al omgeven zijn, zoals constructiemateriaal. Het maken van voorwerpen van natuurlijk materiaal doet veel meer een beroep op de verbeeldingskracht en ontwerpende vaardigheden. Bijvoorbeeld het zoeken naar een stok die na zo min mogelijk bewerking moet dienen als 'speer'. Het enthousiasme bij kinderen over de eigen gemaakte of gevonden materialen is vele malen groter dan dat wanneer het aangereikt wordt door de leraar of beschikbaar is via een leskist.

ADOpteER EEN STUKJE NATUUR

Beleving van de natuur kan in de klas, maar is nog waardevoller buiten de klas. Verschillende scholen in Nederland hebben ervoor gekozen om een stukje natuur te 'adopteren'. Voorbeelden zijn een deel van een bos, een poel, een plantsoen, een holle weg of een houtwal. Het liefst zo dicht mogelijk bij de school. Het adoptiegebied vormt het uitgangspunt voor de natuurlessen, maar ook andere vakgebieden kunnen geïntegreerd worden in het buitengebied. Hierdoor wordt er een verbondenheid met het te onderhouden gebied gelegd (hoe klein het gebied ook is). De leraar beleeft samen met de leerlingen de natuur in de verschillende seizoenen (Verboom, 2006). Voorbeelden van activiteiten in het gekozen natuurgebied;

- seizoensgebonden kabouterpaden voor de kleutergroepen;
- tekenlessen;
- muziekinstrumenten maken van natuurlijke materialen;
- observaties doen aan verschillende planten-en/of diersoorten;
- een gymles;
- groenonderhoud door de bovenbouwklassen;
- het planten van nieuwe bomen en struiken.

In al deze activiteiten wordt natuur beleefd en ervaren en wordt er spelenderwijs (materialen)kennis opgedaan. Een grote meerwaarde van het adopteren van natuur is dat een leerling gedurende de hele basisschoolperiode het natuurgebied vanuit verschillende invalshoeken leert kennen.

Studenten van Hogeschool KPZ hebben in het tweede studiejaar een vergelijkbaar project voor het vak natuuronderwijs. Elke studiegroep kiest een biotoop, zoals een stuk bos, heide, stadsnatuur, zoet water of een open ruimte (weide, akker of grasland). Met elkaar bedenken studenten vervolgens een passende onderzoeksvraag en voeren het onderzoek uit in dit biotoop: Welke verscheidenheid aan stoeplantjes zijn er te vinden in de stad? Welke factoren hebben invloed op de kwaliteit van slootwater of hoe onderzoeken we de verscheidenheid aan bodemdierpjes op een akker of in een weiland? Dit onderzoek moeten de studenten vervolgens vertalen naar een workshop voor basisschoolkinderen. De kennis die wordt opgedaan in het eigen onderzoek zorgt ervoor dat studenten bewustere keuzes maken in het vormgeven van de eigen workshop. Daarnaast wordt de workshop meer persoonlijk doordat ze eigen ervaringen kunnen delen.

TOT SLOT

Een uitdaging voor ons als professionals is dat we kinderen, maar ook onszelf weer terugplaatsen in de natuur en dat we er plezier beleven. Geen angst voor kleine beestjes, voor vallende takken, voor regen en felle zon. En ook geen angst voor stilte en samen liggen in het gras. Door kinderen meer verwondermomenten en kennis mee te geven over de natuur, zullen ze beter in staat zijn er op een bewustere manier mee om te gaan.



OVER DE AUTEUR

Bregje Leijdekkers is hogeschooldocent Natuuronderwijs & Techniek op Hogeschool KPZ.

BRONNEN

- Chauvigny de Blot, P. (2007). Geloof, hoop en liefde. *Happinez*, nr. 3, 86-88
- Fjørtoft, I. (2004). Landscape as playscape: the effects of natural environments on children's play and motor development. *Children, Youth, and Environments*, 14(2), 21-44.
- Schutte, A.R., et al (2015). Impact of Urban Nature on executive functioning in early and middle childhood. *Environment and Behavior*, 49(1), 3-30.
- Verboom, J. (2006). *Topervaringen van kinderen met de natuur*. Alterra.